

09.02.2024

Група №22

Урок №27

Тема уроку: Художнє відтворення національно-визвольного пробудження народу в поезіях П. Тичини «Пам'яті тридцяти», «Одчиняйте двері...».

ТЛ: експресіонізм (*повторення*).

Мета (формування компетентності): предметні: літературознавчу: поглиблені знання про поезію П. Тичини на громадянську тематику, що висвітлюють трагічні наслідки революційних змагань 1917-1918 рр. в Україні, глибоке усвідомлення реальності й драматизму своєї доби автором; удосконалення вмінь і навичок ідейно-художнього аналізу ліричних творів; читачьку: удосконалення навичок виразного читання; ключові: загальнокультурну: розвиток творчого мислення, культури образного бачення; громадянську: виховання почуття поваги до своєї історії, здатності до самопожертви.

Обладнання: портрет П. Тичини, репродукція картини В. Павліщука «Розпач».

ПЕРЕБІГ УРОКУ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ МОМЕНТ

II. АКТУАЛІЗАЦІЯ ОПОРНИХ ЗНАНЬ

1. Вправа «Продовж речення»

- ★ Учення про життєву силу, про якісні відмінності живої і неживої природи — це... (*вітаїзм*).
- ★ Інтимна лірика з пейзажними картинками — це жанр вірша. («*Ви знаєте, як липа шелестить*»).
- ★ Одним із перших оцінив і підтримав молодого Павла Тичину — класик. (*М. Коцюбинський*).
- ★ Вірш-гімн весні, у якому П. Тичина славить прихід «квітами-перлами закосиченої» весни, — це. («*Арфами, арфами...*»).
- ★ У поезії П. Тичини «Арфами, арфами» переважають образи. (*зорові та слухові*).

- ★ Духовною основою світогляду П. Тичини стала філософія. (*Г. Сковороди*).
- ★ «Драматизм долі Тичини полягав у тому, що його репресували визнанням. Покара славою — одна з найновіших і найефективніших форм боротьби з мистецтвом». Ці слова сказав. (*В. Стус*).
- ★ Інна з поезії «О панно Інно...» — це сестра... (*Поліни — коханої Тичини*).
- ★ Творча манера письма Тичини отримала назву. (*кларнетизм*).

III. СПРИЙНЯТТЯ І ЗАСВОЄННЯ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Вступне слово вчителя

Бій під Крутами — одна з тих сторінок історії, що привертають увагу суспільства.

Від трагічних подій, які відбулися наприкінці січня 1918 року, нас відділяє сотня років. Здавалося б, ціла ріка часу минула, Україна зазнала значних змін і багатьох потрясінь значно більших, аніж те протистояння юних патріотів України під Крутами. Цей бій за незалежність молоді Української Народної Республіки, яка наприкінці 1917 року проголосила свою автономію у складі Росії і взяла курс на будівництво демократичної держави, був лише однією невеличкою віхою в українській визвольній боротьбі, а став символом боротьби за соборність та незалежність, символом патріотизму та любові до своєї країни.

2. Історична довідка (розповідь учителя або повідомлення учнів)

У грудні 1917 року нова більшовицька влада розв'язує боротьбу проти УНР. Перед цим, демонструючи свою миролюбність, Центральна Рада наївно розпустила багатотисячне українське військо. Шлях на Київ було відкрито. І тоді кілька сотень юнаків, в основному київських студентів і гімназистів, вирушили назустріч ворогові, аби захистити столицю. 16 (28)-17 (29) січня 1918 року відбувся запеклий бій біля станції Крути (130 км від Києва, між Ніжином і Бахмачем). Близько 300 студентів і козаків стримували озброєну кількатисячну більшовицьку армію. Вони майже всі полягли на полі бою, проте втрати ворога становили майже дві тисячі убитих і поранених. Завдяки цьому бою вдалося на кілька днів зупинити наступ на Київ. Ще на початку бою 28 студентів потрапили в полон, після жаклих знущань їх стратили. У березні 1918 року, коли Україну звільнили від більшовиків, тіла юнаків перевезли до Києва й урочисто поховали на легендарній аскольдовій могилі над Дніпром.

3. Робота над віршем «Пам'яті тридцяти»

3.1. Виразне читання або прослуховування аудіозапису вірша

<https://music.youtube.com/watch?v=kLCoNxUvslc>

3.2. Слово вчителя

«Пам'яті тридцяти» — громадянська лірика. Поезія Тичини глибоко психологічна. Автор тужить, страждає, оплакує борців за волю. Ці почуття передаються й читачам. Авторська оцінка зображуваного в кожному слові, народженому спалахом болю. Автор пророкує:

По кривавій по дорозі

Нам іти у світ!

Це означає, що щастя не буде, на крові його не збудуєш. І вибрана дорога — приречена на невдачу, загибель. Пророцтво поета є провідною думкою твору. Життя й смерть, щастя й горе, святість і гріховність, любов і ненависть — усе поряд. Філософські роздуми над поезією приведуть до думки про вічність людських діянь: ніщо не минає безслідно. І через роки розплата за злочин наздожене того, хто його скоїв. Час є найвищим суддею. «Боже, покарай.» — за християнською мораллю лише Бог має право карати. Тому ж насильно нав'язаний шлях і потерпів крах.

«Новий заповіт», «Слава святих», «Боже, покарай» — таке наближення до вічності ще більше підкреслює філософію буття, мораль, закони Всесвіту, його гармонію, ритм і єдність. Роздуми спонукають до висновку: жити слід за законами Вічності. Яке ж почуття домінує у вірші? Туга, печаль, жаль, страждання і — прохання в Бога помсти. Бо хіба така жорстокість може бути не покарана?

3.3. Аналіз поезії

Тема: зображення самопожертви заради Батьківщини.

Ідея: утвердження патріотизму і гуманізму, засудження жорстокості, терору, класової ненависті.

Жанр: громадянська лірика, вірш-реквієм.

Сюжетна основа твору — проста: поховання на Аскольдовій могилі українців-воїнів. Проте твір більше емоційний, ніж розповідний. Читач дізнається про те, що тридцять воїнів поховали в одній могилі, що вони були молоді й славні, що навкруги буяла чарівна природа. А їх немає, не буде вже ніколи. Вони навіки залишили те, що найбільше любили — свою Україну.

Ліричний герой — збірний образ. Це тридцять «мучнів» (мучени-ків-учнів). Це — український цвіт! Їхня загибель — початок кривавої дороги. Скільки ще того цвіту загине? Що було далі, ми вже знаємо. Далі був геноцид. Така перспектива думки. Від 1918 року до кінця ХХ століття.

У поезії «Пам'яті тридцяти» *багато символів*:

- * *сонце, вітер, Дніпро* — символи життя, можливого щастя, радощів;
- * *кривава Дорога* — нещасливе майбутнє;
- * *Каїн* — символ убивці, зрадника.

Художні засоби

Емоційному наснаженню твору сприяють стислі речення, точні вислови, закінченість думки у двох коротких рядках. Вірш короткий, як сплеск болісної розповіді. Розділові знаки: тире, двокрапка, багатокрапка, знак оклику й знак питання (у риторичному запитанні «На кого завзявся Каїн?»), однакове закінчення й початок твору — усе сприяє створенню відповідного настрою, наростанню емоцій. Влучні епітети (*славних, молодих, коханий, кривавих*) і метафори (*сонце квітне, вітер грає, рука посміла знятись*) художньо збагачують твір.

3.4. Робота за репродукцією картини В. Павліщука «Розпач»

- * Яке враження справляє картина?
- * Хто зображений на ній?
- * Чому, на вашу думку, автор дав картині таку назву?
- * Окресліть гаму кольорів. Як вона допомагає виразити ідею художнього полотна?

4. Виразне читання вірша «Одчиняйте двері.»

4.1. Бесіда з учнями

- * Які картини поставали у вашій уяві під час читання вірша?

- * Назвіть зорові образи твору, окресліть його кольорову гаму.
- * Опишіть найяскравіший образ вашої уявної ілюстрації до цього вірша.
- * Який музичний твір можна дібрати для мелодекламації поезії? Вибір аргументуйте.

4.2. Літературознавча студія

Один із перших рецензентів «Сонячних кларнетів» Андрій Ні-ковський так проінтерпретував «Одчинені двері»: «Цей вірш єдиний у всій нашій сучасній поезії дав нечувано різку й геніально пластичну картину нашої української революції. Ефект цього вірша заснований на церковній ремінісценції, на ефекті того моменту, коли наречена входить, люди обертаються до дверей. У церкві сутінки, тихо враз розчиняються двері, — хор тремтить... у церкву вливається світло, гомін, у квадраті дверей горить блакить неба, і в центрі уваги молода, ясна наречена, біла голубка.

Павло Тичина скористався тим глибоким ефектом, котрий походить від руйнації звичайної згадки: він на найвищому ступені ламає звичайну асоціацію замість ясного образу... дає страшний образ чорної зливи, дикої бурі...

Найкращий вірш нашої поезії про українське відродження, про перші наші ясні сподівання й почуття національного щастя та дальні соціальні й політичні бурі, анархію, кров».

IV. ПІДСУМКИ УРОКУ

1. Виразне читання віршів про долю України

- * Чи співзвучні ідеї віршованих творів П. Тичини, І. Гнатюка, М. Петренка з думами, настроями, які викликала у вас картина В. Павліщука?

Наболівся думами і словом,

Саднами душі і мозолів,

Як не бився з лихом стоголовим,

Але ще живу — не відболів.

Ще в чаду людського безголів'я
Хрипну з крику — ридма, як німий, —
Ні, душею ще не відболів я,
Не змирився з вироком «Амінь».
Ще не зрікся болю, хоч камінно
Щелепи знеболюють його, —
Ним же я востаю в Україну
З кляпом в горлі стогону свого.
І, не ставши перекотиполем,
Перейшовши в землю чи в траву,
Оживу невибіленим бодем,
У болючім слові оживу.

(І. Гнатюк)

«ЦИТЬТЕ, ВІТРИ! ЦИТЬТЕ, БУЙНІ!...»

Цитьте, вітри! Цитьте, буйні!
В лузі не гудіте!
Моє горе лягло спати,
Так не побудіте.
Ох, заснуло воно в серці,
Як в норі гадюка;
Наче легше мені стало,
Наче менше мука.
Цитьте, вітри! Цитьте буйні!
Горя не будіте!

Дайте мені, молодому,
Хоч на час спочити!
Бо те горе нескінченне,
Боже, надоїло;
Чую, серденько від його
В крові закипіло.
Що ж те горе колихало,
Від чого заснуло?
Мабуть, мила чорнобрива
К серцю пригорнула?
Сеї ласки я не знаю,
В сьому не кохаюсь:
Коли тяжко мені стане,
К дубу пригортаюсь!
Моє горе, моє люте
Вздохи колихали;
Сльози, пісні жалісливі
Його присипляли.
Уморили моє горе
Не жарти дівочі:
Ох,
Вибили його з сили
Безсонії ночі.
Цитьте ж, вітри, не гудіте,

Нехай йому спиться!
Мука мені, як проснеться:
Душа розболиться!
Ой, загули буйні вітри,
Похилились лози:
Чую, де ж мої сльози?

(М. Петренко)

2. Заключне слово вчителя

Гіркота обману, образ розтерзаної України постає у творах П. Тичини 1918-1919 рр. Поет, як багато його сучасників, опинився на роздоріжжі. З одного боку, П. Тичина вірив, що революція принесе українцям соціальне, національне й духовне визволення:

Вставай, хто серцем кучерявий!

Нова республіко, гряди!

З іншого, поет усвідомлює:

Не будь ніколи раю

У цім криваві краю...

Загострене сприйняття навколишнього передчуття біди, пекучий біль за Україну народжують рядки:

Хто ж тобі зготовив цей кривавий час?

Хто ж так люто кинув на поталу нас?

А трагедія в Україні тим часом розгоралася...

V. ДОМАШНЄ ЗАВДАННЯ

Конспект біографії письменника

Фото виконаних завдань надсилати мені на електронну пошту

tanita.yar2018@gmail.com

У темі листа вкажіть ваше прізвище, номер групи та № уроку.